

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotus sisältää useita kannatettavia tavoitteita, mutta oikeusturvaan liittyy merkittäviä puutteita erityisesti tiedonsaantioikeuden, päätöksenteon laadun varmistamisen sekä ristiriitatilanteiden arvioinnin osalta. Lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (oikeus perhe-elämään) käytännön toteutuminen jää osin epäselväksi.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esitys pyrkii selkeyttämään järjestelmää, mutta ei riittävästi varmista sitä, että lapsen edun arviointi perustuu riittävän tasapainoiseen ja objektiiviseen tietoon. Oikeusturvamekanismit jäävät osin reaktiivisiksi (kantelut ym.), eikä ennakkollista laadunvarmistusta ole riittävästi.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

-

Perustelut tiiviisti

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lasten oikeudet ry kantaa huolta siitä, onnistuuko laki muuttamaan keskeisimpiä nykyisin ongelmakohtia, joita ovat olleet:

- huostaanottojen huomattavan suuri määrä suhteutettuna väkilukuun kansainvälisessä vertailussa.
- kotiavun liian vähäinen saatavuus.
- ylimääräisen taloudellisen tuen puuttuminen.
- liian vähäiset lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon resurssit.
- perhetyön painottuminen kotona tapahtuvaan keskusteluun konkreettisen avun sijaan.
- lain epämääräisyys, joka jättää tilaa esimerkiksi sivuuttaa vaikeisiin huoltokiistoihin ajautuneiden lasten tarpeet tai huostaanottaa oireilevia lapsia myös riittävän hyvistä perheistä.

Lasten oikeudet ry haluaa muistuttaa, että merkittävä osa lastensuojelun arvioinneista ja asiakkuuksista on johtunut huoltokiistoista. Käytännössä kaikki pitkittyneiden huoltokiistojen keskelle joutuneet lapset ovat ennen pitkää päätyneet lastensuojelun asiakkaiksi (Hannuniemi 2015). Käytännössä lastensuojelun työntekijät ovat kokeneet, että vaikka lapsen ja perheen hyvinvointi on vaarantunut, laki ei ole tarjonnut selkeitä konkreettisia työkaluja kierteen katkaisemiseksi.

Vieraannuttamista esiintyy noin 30-40 %:ssa eroista pohjois-amerikkalaisen tutkimuksen mukaan (Harman 2019). Suomessa varttuu noin 100 000 käytännössä isätöntä erolasta ja lisäksi toinen samanmoinen joukko erolapsia, jotka näkevät isäänsä vain yhdestä neljään yötä kuukaudessa (Kela 2020). Maassamme on runsaasti myös äidittömiä vieraannutettuja lapsia.

Vaikka vieraannuttaminen on tunnustettu vakavaksi lähisuhdeväkivallaksi, joka kohdistuu lapseen ja vanhempaan ja aiheuttaa mahdollisesti elämänmittaista vakavaa haittaa molemmille, nykyisin viranomaiset eivät koe voivansa puuttua siihen edes silloin, kun se käsittää lapsen äärimmäistä manipulointia esimerkiksi traumavalemuistoin. On ollut tavanomaista, että lastensuojelu on vain seurannut vierestä, kun vanhempi on istuttanut lapseensa antipatioita ja jopa valemuistoja, vedoten siihen, että lapsi ei väitetysti ole akuutissa vaarassa eivätkä sijoituksen kriteerit täyty. Lapseen kohdistuvia seksuaalirikoksia tutkiva Helsingin poliisilaitoksen yksikkö on todennut jopa inestivalemuistoista tulleen verraten yleinen, jatkuvasti vastaan tuleva vieraannuttamisen keino.

Uuden lain pitäisi kannustaa perheongelmien tehokkaaseen ratkaisuun ja ennaltaehkäisyyn vanhempien eron jälkeen. Tämä tapahtuisi mahdollistamalla kodin ulkopuolelle sijoittaminen nimenomaisesti vieraannuttamisen katkaisemiseksi sekä terapiaa kohdevanhemman ja lapsen suhteen palauttamiseksi. Lisäksi vieraannuttamisen tunnistamiseksi ja sen dokumentoinniksi pitäisi olla selkeä kriteeristö lainsäädännössä. Keinot ovat tuttuja esimerkiksi joistain Yhdysvaltojen osavaltioista eikä niihin turvautumisen tulisi olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa.

Uuden lain lapsen erityisestä suojelusta tulisi mainita käytännön elämässä eniten vastaan tulevia muitakin pulmia ja oikeasuhtaisia ratkaisuja niihin, jotta konkreettisiin käytännön haasteisiin ja lain tulkinnanvaraisuuteen saataisiin selkoa. Esimerkiksi nykyisin yleisin perhetyön muoto, kotona tapahtuva keskustelu vanhemman ja perhetyöntekijän välillä, ei auta perhettä ja lasta käytännössä lainkaan. Sopivaa apua olisivat usein esimerkiksi kotiapu, lapsen harrastusten tai vaikkapa vaan liikunnan mahdollistaminen, lapsen ystävyysuhteiden rakentaminen, perheenjäsenten mielenterveyden tukeminen ja konkreettisten käytännön ongelmien, esimerkiksi talouspulmien, ratkaisemisessa avustaminen.

Yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen yksityis- ja perhe-elämän suojaa koskevaa 8 artiklaa ei ole systemaattisesti konkretisoitu esitetystä lainsäädännössä.

Erytyisesti vanhemman tiedonsaantia koskevissa kysymyksissä jää epäselväksi, miten 8 artiklan edellyttämä perhe-elämän suoja toteutuu käytännössä.

Yhdistys katsoo, että tiedonsaantioikeus tulisi turvata nimenomaisella sääntelyllä siten, että:

- vanhemmalle on viivytyksettä ja oma-aloitteisesti annettava tieto kaikista lapsen asiaan vaikuttavista keskeisistä selvityksistä, kannanotoista ja päätöksistä
- tästä voidaan poiketa vain, jos se on välttämätöntä lapsen edun suojaamiseksi

Nykytilanteessa tiedon saaminen jää usein vanhemman aktiivisuuden varaan, mikä ei täytä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan edellyttämää perhe-elämän tosiasiallista suojaa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

-

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti

-

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Yhdistys korostaa, että lapsen osallisuuden toteutuminen edellyttää rinnalleen myös vanhemman tosiasiallisia mahdollisuuksia osallistua ja valvoa prosessin oikeellisuutta. Tilanteissa, joissa lapsen näkemykset ovat kuormittuneita tai mahdollisesti ulkopuolisen vaikuttamisen alaisia, pelkkä muodollinen kuuleminen ei riitä, vaan tarvitaan rakenteita, jotka tukevat aidosti luotettavan tilannekuvan muodostamista.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Yhdistys pitää tarpeellisena vahvistaa päätöksenteon ennakkollista laadunvarmistusta.

Käytännön kokemusten perusteella viranomaiskirjaukset monesti

- painottuvat yksipuolisesti
- sisältävät tulkinnanvaraisia johtopäätöksiä
- perustuvat puutteellisesti tarkasteltuun aineistoon

Yhdistys esittää, että sääntelyä tulisi täydentää siten, että ennen asian etenemistä tuomioistuimeen:

- arvioidaan asiakirjojen sisäinen johdonmukaisuus
- tunnistetaan mahdolliset vinoumat
- esitetään täydentävät tarkastelukysymykset

Tämä voitaisiin toteuttaa myös teknologisia ratkaisuja hyödyntäen.

Erytystä huomiota tulee kiinnittää kirjaamiskäytäntöihin, koska niillä on ratkaiseva merkitys koko prosessin lopputuloksen kannalta. Käytännössä viranomaiskirjaukset muodostavat perustan myöhemmälle päätöksenteolle ja tuomioistuin käsittelylle.

Mikäli kirjaaminen on yksipuolista, tulkinnanvaraista tai sisältää johtopäätöksiä, joita ei ole selkeästi erotettu havainnoista, muodostuu merkittävä oikeusturvariski. Tällaisissa tilanteissa alkuperäinen kirjaus voi käytännössä määrittää koko prosessin suunnan.

Tämän vuoksi olisi perusteltua täsmentää sääntelyä siten, että:

- havainnot, arviot ja johtopäätökset erotetaan selkeästi toisistaan
- myös eriävät näkemykset ja vastanäyttö kirjataan systemaattisesti
- keskeiset päätökseen vaikuttavat tiedot dokumentoidaan läpinäkyvästi ja todennettavasti
- huoltajille annetaan poikkeuksetta mahdollisuus lisätä omat täydentävät näkemyksensä suoraan esimerkiksi palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan.

Lisäksi tulisi arvioida tarvetta ulkopuoliselle laadunvarmistukselle tilanteissa, joissa kirjaukset ovat keskeisessä roolissa oikeudellisessa arvioinnissa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Käytännön tasolla on tunnistettava, että toimiva ja riittävän resursoitu tuki koulussa voi merkittävästi vähentää tarvetta raskaammille lastensuojelutoimenpiteille.

Espoossa toimivien erityisluokkien (esimerkiksi autismikirjon opetuksen) kokemukset osoittavat, että kun lapsi saa oikeanlaista tukea arjessa – erityisopetusta, ohjausta ja strukturoitua ympäristöä – voidaan monissa tilanteissa välttää kodin ulkopuoliset sijoitukset kokonaan. Tämä on paitsi lapsen edun mukaista, myös merkittävästi kustannustehokkaampaa kuin sijaishuolto.

Ilman tällaisia tukimuotoja osa lapsista päätyisi todennäköisesti lastensuojelun asiakkaiksi ja mahdollisesti laitossijoituksiin. Tiedetään, että pitkäaikainen laitossijoitus heikentää usein lapsen edellytyksiä itsenäiseen elämään, kun taas arjen integrointi kouluyhteisöön tukee yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Tästä näkökulmasta olisi perusteltua, että vastaavanlaista erityisopetuksen ja koulupohjaisen tuen mallia vahvistetaan valtakunnallisesti.

Nykyjärjestelmässä riskinä on, että riittämätön tuki arjessa johtaa oireiluun, joka puolestaan tulkitaan lastensuojelulliseksi ongelmaksi. Tällöin puututaan seuraukseen eikä syyhyn.

Lainsäädännön ja palvelujärjestelmän tulisi selkeämmin ohjata siihen, että ensisijaisesti vahvistetaan lapsen arjen toimintakykyä tukevia palveluja (koulutus, perhetyö, varhainen tuki) ennen kuin siirrytään raskaampiin ja kalliimpiin toimenpiteisiin.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keston lyhentäminen voi olla perusteltua, mutta samalla tulisi luoda rinnalle uusi menettely erityisesti ristiriitatilanteiden arviointiin.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Esityksessä korostetaan, että lapsen sijoituksessa tulisi ensisijaisesti selvittää mahdollisuus sijoittaa lapsi läheisverkostoon tai perhehoitoon ja käyttää laitoshoidon vasta viimesijaisena vaihtoehtona. Tämä periaate on oikea, mutta se ei ole uusi eikä esitys tuo siihen käytännössä toimivia muutoksia.

Ongelma ei ole sääntelyn puute, vaan sen toteutumattomuus. Läheisverkostosijoituksia ei käytännössä systemaattisesti selvitetä eikä niiden toteutumista valvota riittävästi. Samaan aikaan sijoitukset painottuvat edelleen laitoshoidon, vaikka sen tulisi olla poikkeus, ei oletus.

Tämä viittaa rakenteelliseen ongelmaan, jossa laitoshoidon toimii tosiasiallisesti ensisijaisena ratkaisuna tilanteissa, joissa sen käyttö on hallinnollisesti helpointa tai järjestelmän kannalta tarkoituksenmukaista.

Käytännön kokemukset viittaavat lisäksi siihen, että huostaanottoja kohdistuu suhteellisesti enemmän perheisiin, joilla ei ole vahvaa paikallista läheisverkostoa. Tämä heikentää olennaisesti lain tavoitetta hyödyntää läheisiä ja osoittaa, että järjestelmä toimii tehokkaimmin siellä, missä vastavoimia on vähiten.

Erityisen ongelmallisia ovat tilanteet, joissa samasta perheestä otetaan useita lapsia huostaan, mutta myöhemmin osa palautetaan kotiin ja osa jää sijoitukseen. Tällaisessa tilanteessa vanhemman

tosiasialliset mahdollisuudet valvoa oikeuksiaan heikkenevät merkittävästi, koska käytännön resurssit hajautuvat. Oikeusturva jää tällöin osin näennäiseksi.

Samanaikaisesti sijaishuollon kustannukset ovat kasvaneet voimakkaasti, ja laitoshoidon osuus on edelleen merkittävä. Tämä luo rakenteellisen riskin, jossa järjestelmän taloudellinen ja toiminnallinen logiikka voi ohjata ratkaisuja enemmän kuin lapsen etu.

Pelkkä ensisijaisuusperiaatteen kirjaaminen ei ole riittävää. Lakiin tulee sisällyttää:

- velvoittava ja dokumentoitava läheisverkoston kartoitus
- riippumaton ennakkovalvonta ennen laitossijoitusta
- seuraamukset tilanteisiin, joissa periaatetta ei noudateta

Ilman näitä "lapsen edun ensisijaisuus" jää käytännössä periaatteelliseksi kirjaukseksi, joka ei sido päätöksentekoa.

Samanaikaisesti on huomioitava julkisen talouden kokonaiskuva. Suomen valtion velka on ylittänyt 200 miljardia euroa ja velkaantuminen jatkuu. Tässä tilanteessa sijaishuollon rakenteiden kustannustehokkuus ei ole toissijainen kysymys, vaan keskeinen osa vastuullista päätöksentekoa.

Laitossijoitusten kustannustaso voi nousta jopa noin 1 400 euroon vuorokaudessa lasta kohden. Tällainen kustannusrakenne on poikkeuksellisen raskas etenkin tilanteessa, jossa perhehoito ja läheisverkostosijoitukset ovat sekä lapsen edun että kustannustehokkuuden näkökulmasta ensisijaisia vaihtoehtoja.

Kun samaan aikaan laitoshoidon käyttö on edelleen laajaa, syntyy perusteltu kysymys siitä, ohjaako järjestelmää riittävästi lapsen etu ja kustannusvaikuttavuus vai ylläpitääkö nykyinen palvelurakenne itse omaa kysyntäänsä.

Julkisen talouden näkökulmasta ei ole kestävä, että kalleinta ja rajoittavinta palvelumuotoa käytetään tilanteissa, joissa vähemmän rajoittavia ja vaikuttavampia vaihtoehtoja olisi käytettävissä.

Tämä asettaa kyseenalaiseksi, toteutuuko järjestelmässä aidosti lapsen edun ensisijaisuus vai ohjaako ratkaisuja järjestelmän oma toimintalogiikka.

Valvonnan osalta on huomioitava, että myös ylimmän laillisuusvalvonnan tasolla on nostettu esiin tarve lisätä lastensuojelulaitoksiin kohdistuvia tarkastuksia. Tämä itsessään viittaa siihen, että nykyinen valvontarakenne ei ole kaikilta osin riittävä.

Järjestelmän uskottavuuden kannalta on keskeistä, että valvonta ei perustu pelkästään ennakkoon ilmoitettuihin tai hallinnollisiin tarkastuksiin, vaan sisältää myös riittävän määrän ennalta ilmoittamattomia tarkastuksia (ns. tarkastusiskuja).

Ilman tehokasta ja riippumatonta valvontaa kasvaa riski siitä, että laitossijoituksiin liittyvät ongelmat jäävät piiloon ja havaitaan vasta viiveellä tai ulkopuolisten tahojen kautta.

Valvonnan riittävyys on erityisen keskeistä tilanteessa, jossa järjestelmä käyttää laajaa julkista valtaa yksittäisten lasten ja perheiden elämään.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoidto): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Ehdotus yhteydenpidon rajoittamisen laajentamisesta koskemaan myös lapsen sosiaalista verkostoa on ongelmallinen ilman merkittäviä lisättyjä oikeusturvamekanismeja.

Käytännön kokemusten perusteella yhteydenpidon rajoittamista käytetään jo nykyisin tilanteissa, joissa vanhempi ei hyväksy huostaanottoa tai tuo aktiivisesti esiin järjestelmän toimintaan liittyviä ongelmia. Tällöin rajoituksia voidaan määrätä pitkäkestoisesti (esimerkiksi 6 kuukauden jaksoissa), ja

niitä voidaan uusia peräkkäin, vaikka alkuperäinen päätös myöhemmin kumoutuisi muutoksenhaussa.

Tämä muodostaa rakenteellisen riskin, jossa rajoitustoimenpidettä käytetään tosiasiallisesti vaikuttamaan lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen. Samanaikaisesti käytetään kiintymyssuhdeteorian tulkintoja, joiden varjolla voidaan perustella yhteydenpidon minimointia. Tällainen kehitys voi johtaa tilanteeseen, jossa viranomaisen tosiasiallisesti heikentää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta, vaikka sen suojaaminen tulisi olla lähtökohta.

Ehdotettu laajennus koskemaan myös muuta sosiaalista verkostoa (esimerkiksi isovanhempia) lisää merkittävästi riskiä siitä, että lapsen luonnolliset ja suojaavat ihmissuhteet katkaistaan ilman riittävää ulkopuolista kontrollia. Nykykäytännössä isovanhempien asemaa ei tunnisteta tai suojata riittävästi.

Oikeusturvan näkökulmasta keskeinen ongelma on se, että:

- päätöksenteko perustuu usein yksipuoliseen viranomaisarvioon
- muutoksenhaku on hidasta suhteessa rajoituksen keston
- seuraamus virheellisistä tai ylilyövästä rajoituksista puuttuu käytännössä

Lisäksi käytännön kokemukset osoittavat, että valvontamekanismit eivät toimi riittävän tehokkaasti. Kantelumenettelyt ovat hitaita ja johtavat harvoin konkreettisiin seuraamuksiin, vaikka menettely todettaisiin virheelliseksi. Tämä heikentää luottamusta järjestelmään ja luo vaikutelman, ettei viranomaistoiminnan lainmukaisuutta tosiasiallisesti valvota.

Ehdotettu laajennus lisää merkittävästi viranomaiselle annettavaa vaikutusvaltaa ilman vastaavaa vahvistusta valvontaan ja vastuuseen. Tämä on ongelmallista erityisesti tilanteissa, joissa viranomaisen tulkinta ohjaa kokonaisuutta eikä tehokkaita vastapainomekanismeja ole käytettävissä.

Järjestelmätasolla on perusteltua arvioida myös muutoksenhaun rakennetta. Nykyinen hallinto-oikeusmenettely ei kaikilta osin tarjoa riittävän tehokasta ja tasapuolista kontrollia lastensuojelupäätöksiin, mikä korostaa tarvetta vahvistaa riippumattoman tuomioistuinkäsittelyn roolia.

Ilman merkittäviä lisäyksiä oikeusturvaan, valvontaan ja vastuuseen ehdotettu sääntely sisältää riskin siitä, että yhteydenpidon rajoittamisesta tulee käytännössä keino muokata ihmissuhteita, ei pelkästään suojata lasta.

Rajoitustoimenpiteen luonne muuttuu tällöin suojaavasta välineestä potentiaalisesti suhdetta katkaisevaksi mekanismiksi, mikä on vastoin sen alkuperäistä tarkoitusta.

Kiintymyssuhteiden näkökulma on keskeinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta, mutta sen käytännön huomioiminen päätöksenteossa vaikuttaa vaihtelevan.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella varhaisiin vuorovaikutussuhteisiin liittyvät häiriöt voivat heijastua myöhemmin muun muassa tunnesäätelyn vaikeuksina, luottamuspulana sekä psyykkisen kuormituksen kasvuna. Tämän vuoksi toimenpiteillä, jotka rajoittavat lapsen keskeisiä ihmissuhteita, voi olla laaja-alaisia ja pitkäkestoisia vaikutuksia.

Tämän näkökulman huomioiminen edellyttää, että päätöksenteossa ei tarkastella ainoastaan hallinnollista perustetta rajoituksille, vaan myös niiden vaikutuksia lapsen kiintymyssuhteisiin ja psyykkiseen kehitykseen.

Järjestelmätason oppimisen näkökulmasta olisi perusteltua arvioida, tulisiko vakavia ja pitkäkestoisia vaikutuksia aiheuttavia tilanteita tarkastella nykyistä systemaattisemmin riippumattoman analyysin kautta (esimerkiksi onnettomuustutkintaa muistuttavalla mallilla).

Tämä mahdollistaisi sen, että yksittäisistä tapauksista voidaan tunnistaa laajempia ilmiöitä ja kehittää käytäntöjä, jotka ennaltaehkäisevät vastaavia tilanteita tulevaisuudessa.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUV-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa keskeisin riski ei liity yksittäiseen säännökseen, vaan koko järjestelmän rakenteeseen. Nykytilanteessa sijaishuollon kustannukset muodostuvat pitkälti korjaavista ja raskaista toimenpiteistä, erityisesti laitossijoituksista, joiden kustannukset voivat nousta noin 1 000–1 400 euroon per vuorokausi lasta kohden. Tämä tekee järjestelmästä erittäin kalliin suhteessa sen vaikuttavuuteen.

Rakenteellisesti tarkasteltuna keskeinen kustannusajuri on kuitenkin perherakenteiden heikkeneminen ja erityisesti isäsuhteen puuttuminen. Suomessa on noin miljoona lasta ja nuorta, ja eroperheiden määrä on merkittävä. Tutkimusten ja viranomaistietojen perusteella merkittävä osa lapsista ei asu tai vietä riittävästi aikaa toisen vanhemman kanssa. Tämä lisää riskiä myöhempään sosiaalisiin, taloudellisiin ja hyvinvointiongelmisiin, jotka heijastuvat suoraan julkisiin menoihin (mm. lastensuojelu, koulutus, mielenterveyspalvelut).

Nykyjärjestelmä ei riittävästi tunnista näitä pitkän aikavälin kustannusvaikutuksia, vaan keskittyy yksittäisten tapausten hallintaan. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa kalleimmat toimenpiteet (huostaanotot ja laitossijoitukset) jäävät keskeiseksi ratkaisuksi, vaikka juurisyvät liittyvät usein perherakenteisiin ja varhaisen tuen riittämättömyyteen.

Julkisen talouden näkökulmasta tilanne on kestämaton. Suomen valtion velka ylittää ensi kertaa 200 miljardia euroa, eikä velkaantumisen kasvu ole toistaiseksi taittunut. Tässä tilanteessa järjestelmä, joka painottaa kalleimpia interventioita ilman riittävää vaikuttavuus- ja ennaltaehkäisyä, lisää pitkän aikavälin kustannusrasitetta merkittävästi.

Taloudellisesti tehokkaampi suunta edellyttäisi:

- molempien vanhempien tasavertaisempaa huomioimista lapsen arjessa (esim. vuoroasumisen edistäminen)
- varhaisen tuen vahvistamista ennen lastensuojelutoimenpiteitä
- läheisverkostojen systemaattista hyödyntämistä laitossijoitusten sijaan
- päätöksenteon laadun ja vaikutusten parempaa seuranta

Lisäksi on huomioitava, että ilman rakenteellisia muutoksia järjestelmä tuottaa itse lisää kustannuksia pitkällä aikavälillä. Mikäli lasten ja nuorten kehitysympäristö heikkenee laajasti, vaikutukset näkyvät myöhemmin työmarkkinoilla, verotuloissa ja sosiaalimenoissa.

Nykyinen kehityssuunta viittaa siihen, että ilman merkittäviä uudistuksia kustannukset kasvavat edelleen samalla kun julkisen talouden kantokyky heikkenee.

Kyse ei ole pelkästään perhepoliittisesta kysymyksestä, vaan julkisen talouden kestävydestä. Mikäli järjestelmä ei tunnista ja huomioi näitä rakenteellisia tekijöitä, se jää korjaamaan seurauksia sen sijaan että vaikuttaisi niiden syntyyn.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

1. Tarve neutraalille arviointijaksolle

Nykyjärjestelmässä joudutaan tekemään ratkaisuja tilanteissa, joissa käytettävissä oleva tieto voi olla puutteellista tai vinoutunutta.

Yhdistys esittää, että lainsäädäntöön tulisi mahdollistaa selkeästi määritelty, määräaikainen arviointijakso (esimerkiksi 1 kuukausi + rajattu jatko), jonka tarkoituksena on lapsen tilanteen puolueeton arviointi.

2. Tarkoitus ja rajaus

Kyse ei olisi huostaanotosta, vaan:

- neutraalista arviointivaiheesta
- lapsen näkemysten selvittämisestä ilman ulkoista painetta
- mahdollisen manipuloinnin tai vieraannuttamisen tunnistamisesta

Mahdollinen huostaanotto käsiteltäisiin erillisenä prosessina.

3. Oikeusturvat

Menettelylle tulisi säätää selkeät oikeusturvatakeet:

- päätöksen perusteleminen
- tarkka määräaikaisuus
- mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen arvioitavaksi

4. Lapsen arki

Arviointijakson aikana:

- koulunkäynti ja arki turvataan
- sosiaaliset suhteet säilytetään
- yhteydenpitoa voidaan tarvittaessa rajoittaa arvioinnin puolueettomuuden varmistamiseksi

5. Vaikutukset

Menettely:

- parantaisi päätöksenteon laatua
- vähentäisi virheellisten johtopäätösten riskiä
- vahvistaisi lapsen ja perheen oikeusturvaa

6. Tiedonsaantioikeuden ja valvonnan rakenteellinen puute

Yhdistys haluaa korostaa, että edunvalvontaa koskevassa sääntelyssä ilmenee rakenteellinen riski, jossa päätöksenteko voi käytännössä keskittyä yhdelle toimijalle ilman riittäviä ulkopuolisia vastapainomekanismeja.

Tällaisessa tilanteessa:

- lapsen edun määrittely voi jäädä yksipuoliseksi

- vanhemman tosiasiallinen mahdollisuus osallistua ja arvioida päätöksentekoa heikkenee
- oikeusturvakeinot jäävät käytännössä tehottomiksi

Nykykäytännöissä tiedonsaanti jää usein vanhemman aktiivisuuden varaan, eikä tietoja toimiteta systemaattisesti oma-aloitteisesti. Tämä vaarantaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen oikeuden perhe-elämän suojaan.

Yhdistyksen näkemyksen mukaan tiedonsaanti ja valvonta tulee rakentaa lähtökohtaisesti ennakkollisiksi ja aktiivisiksi velvoitteiksi, ei pelkästään jälkikäteisten oikeussuojakeinojen varaan.

Käytännön kokemukset osoittavat, että ilman tällaisia rakenteita “lapsen etu” voidaan määritellä kapeasti ja ilman riittävää ulkopuolista arviointia, mikä heikentää sekä päätöksenteon laatua että osapuolten luottamusta järjestelmään.

Lahti-Nuuttila Ville
Lasten oikeudet ry